

#vistårinteut

men vi slutar **aldrig** kämpa!

Remissvar från #vistårinteut på lagrådsremiss
Uppehållstillstånd för studier på gymnasial nivå
Dnr Ju2016/08546/L7

2017-01-08

Justitiedepartementet

103 33 Stockholm

Inledning

Rörelsen #vistårinteut består av över 7600 professionella och frivilliga från hela Sverige som möter ensamkommande unga i sina uppdrag; socialsekreterare, lärare, boendepersonal, familjehem, gode män, jurister, volontärer, kuratorer, psykologer, psykoterapeuter, enhetschefer, rektorer, läkare med flera (www.vistarinteut.org). Vi vill härmed avge ett yttrande avseende *Utkast till lagrådsremiss Uppehållstillstånd för studier på gymnasial nivå* (dnr Ju2016/08546/L7).

Vi sammanfattar inledningsvis våra viktigaste kommentarer och ger sedan bakgrunden till dessa ställningstaganden:

- *Förslagets komplexitet*: förslaget är för komplext och riskerar att skapa förvirring och osäkerhet hos berörda.
- *Förslagets omfattning*: förslaget bör omfatta alla ungdomar på flykt som deltar i gymnasieskolan alternativt läser ett tionde år i grundskolan för att sedan fortsätta på gymnasiet, oavsett om de passerat 18 eller ej och oavsett vilken typ av beslut de fått från Migrationsverket. Vidare anser vi att för att de behövande ska kunna få ta del av förslaget måste de godtyckliga och rättsosäkra åldersuppskrivningarna från Migrationsverket stoppas och att ett moratorium kring uppskrivningar införs.

- *Riskerna för en ej likvärdig behandling:* Vi anser att Migrationsverket ska fortsätta att betala för HVB-boende vid åldersuppskrivning eller då man av naturen fyller 18 år till dess att alla beslut i asylprocessen vunnit laga kraft. Vi anser att detta bör gälla även de ungdomar som fått uppehållstillstånd i någon form men fyllt 18 och flyttas. Idag gör kommuner olika och i de fall där ungdomar tvingas flytta till Migrationsverkets boenden är risken stor att också deras skolgång avbryts.
- *Ungdomar med psykisk ohälsa:* även de ungdomar med psykisk ohälsa som kan ha svårt att delta i och prestera i skolverksamhet bör omfattas av förslaget under förutsättning att detta intygas av läkare eller psykolog.
- *Samhällsekonomiska aspekter:* vi ser att det ur ett samhällsekonomiskt perspektiv vore mer gynnsamt om dessa elever fick permanenta tillstånd. Sverige står inför en enorm arbetskraftsbrist - att då utbilda ungdomar under tillfälliga tillstånd, vilket kan innebära att de sedan utvisas, förefaller i våra ögon kontraproduktivt.
- *Tidsbegränsade uppehållstillstånd och dess problematik:* tidsbegränsade tillstånd riskerar att bli kontraproduktiva och verkningslösa då dessa skapar stress och oro. Att utsätta unga, ofta traumatiserade människor för denna stress och oro är inte i enlighet med Barnkonventionen eller FN:s mänskliga rättigheter.

Bakgrund till ställningstagande

Vi är positiva till regeringens förslag då det blivit tydligt att den nya tillfälliga asyllagen slagit hårt mot många asylsökande barn och unga. Förslaget kan bidra till att ungdomar som har varit med om svåra saker och börjat rota sig i Sverige får stanna kvar och få en utbildning med sig i livet, var det än kommer levast. Vi är också positiva till att det finns en öppning för en del att få ett permanent uppehållstillstånd efter studierna om de då får arbete.

Vi är däremot kritiska till följande:

Förslagets komplexitet

Ungdomar får studera under olika lång tid beroende på när de kom till Sverige. Tidsperioden för denna form av uppehållstillstånd föreslås variera mellan tretton månader gånger två, tjugofyra månader och fyra år beroende på när man ansökte om asyl i Sverige och vilken slags tillfälligt

uppehållstillstånd man beviljats. För de som går ett nationellt gymnasieprogram ska möjlighet finnas att gå ut gymnasiet. För dessa finns även tillägget sex månaders uppehållstillstånd efter avslutade studier.

Det är oklart vad som avses med att "klara" utbildningen. Ska det mätas som närvaro alternativt studieresultat – i så fall hur och på vilka grunder? Ett sådant krav kan också leda till ökad ojämlikhet då ungdomar från socioekonomiskt gynnade hem sannolikt klarar den svenska utbildningen bättre. Då riskerar klasstillhörighet och inte skyddsskäl att bli asylgrundande.

Förslagets komplexitet riskerar att skapa förvirring och oro bland de som omfattas av det. Vi instämmer i BO:s kritik att det därför är mycket svårt för barn, unga och deras vårdnadshavare att ta till sig och kunna agera på basen av detta förslag vilket strider mot Barnkonventionen.

Förslagets omfattning

Förslaget omfattar inte gruppen ensamkommande barn och ungdomar som antingen fyllt 18 år eller av Migrationsverkets blivit uppskrivna i ålder till 18 år och fått/ får beslut om utvisning. Förslaget omfattar ej heller de elever som valt eller väljer att läsa ett tionde år i grundskolan innan de går vidare till gymnasiet. Dessa elever missgynnas eftersom de inte de facto har påbörjat sina gymnasiestudier och då inte omfattas av förslaget

Många av de ungdomar som kom hösten 2015 har fortfarande inte varit på sin första intervju på Migrationsverket. Många av dem kommer att hinna fylla 18 innan beslut tas (eller om de skrivs upp i ålder). Gemensamt har de att de gått i svensk skola under en längre tid. Skälig väntetid för någon att börja skolan i Sverige är en månad, och detta har trots svårigheter följts relativt väl av Sveriges kommuner. Möjligheten att gå i skolan har gjort att de snabbt integrerats i det svenska samhället. Flertalet kommer att ha gått i svensk skola i ett och ett halvt till två år när (innan deras) beslut om asyl tas.

Vi anser att förslaget bör omfatta alla unga på flykt som går i någon form av gymnasieskola. Alla bör få slutföra sin utbildning. Detta bör gälla även de ungdomar som väljer att läsa ett tionde år i grundskolan. Vi anser att detta bör gälla alla som gått i skolan i Sverige i minst sex månader. Vi anser att tillstånden ska gälla under minst fyra års tid med möjlighet till förlängning om det behövs för att kunna gå klart gymnasiet. Alla bör få möjlighet till de sex månaders förlängda uppehållstillstånd efter avslutade studier som annars bara vissa kommer att kunna få.

Vår tolkning är att förslaget, eftersom denna grupp ungdomar inte inkluderas, kommer att ge endast en mindre grupp ensamkommande ungdomar chansen att slutföra sin skolgång.

Riskerna för en ej likvärdig behandling

Ungdomar som fyller 18 år eller skrivs upp till 18 år förlorar ofta möjligheten att gå i skolan då de

när de anses vuxna flyttas till Migrationsverkets boenden vilka kan ligga långt från skolan. Om förslaget ska omfatta de grupper som regeringen avser måste kommunernas rutiner ändras och ersättningsreglerna ändras så att fortsatt skolgång underlättas istället för att försvåras. Med nuvarande system riskeras stor olikvärdighet över landet vilket påverkar i vilken utsträckning ungdomarna har rätt att stanna i landet.

De ungdomar som får avslag och som är 18 år (oavsett om detta sker naturligt eller på grund av åldersuppskrivning) berövas god man, boende och skolgång och flyttas till Migrationsverkets lokaler. På den nya orten är det inte alls säkert att de kan påbörja sin skolgång igen - det beror på hur skolan resonerar på den orten. Därmed avbryts skolgången och ungdomarna riskerar att falla utanför detta lagförslag om de senare får rätt på sin överklagan.

Det är viktigt att förändra så att en ungdom som får avslag får ha kvar sin god man, bo kvar på sitt boende och gå kvar i sin skola tills hens ärende har vunnit laga kraft.

Ungdomar med psykisk ohälsa

Förslaget exkluderar de ungdomar som mår för dåligt psykiskt för att gå i skolan och/eller tillgodogöra sig undervisning. En känsla av sammanhang är avgörande för hur en individ klarar av stressituationer, och detta är i sin tur avgörande för hälsotillståndet. Känsla av sammanhang är uppbyggt av tre olika komponenter:

- Begriplighet - att det som händer i världen är begripligt och går att förutse.
- Hanterbarhet - att de resurser som krävs finns tillgängliga för att hantera det som sker.
- Meningsfullhet i livet - att de utmaningar man möter är värda att engagera sig i.

Det som våra ensamkommande ungdomar varit med om sedan de kommit till Sverige är inte begripligt, många gånger inte hanterbart och tillvaron har blivit meningslös för vissa.

Många ungdomar har svårt att koncentrera sig i skolan; det märks en stor skillnad sedan de nya tillfälliga asyllagarna, Migrationsverkets nya praxis samt återvändandeavtalet med Afghanistan infördes. De sover dåligt, har ofta stark ångest och oro och upplever känslor av meningslöshet inför att fortsätta att engagera sig i sin skolgång. En del av våra ungdomar har låg närvaro eller har helt slutat skolan för att de mår för dåligt psykiskt.

Vi anser att förslaget ska ändras så att de med psykisk ohälsa ska kunna inkomma med intyg där det beskrivs hur det påverkar deras skolgång. Precis som för övriga barn och ungdomar som deltar i skolverksamhet bör ett sådant intyg kunna fås via BUP och/eller läkare även när det gäller ensamkommande flyktingbarn och unga vuxna.

Samhällsekonomiska aspekter

Ur ett rent samhällsekonomiskt perspektiv bör vi ta vara på de ungdomar vi utbildar i Sverige istället för att utvisa dem när de är klara med sina studier. Sverige förlorar investering i den framtida arbetskraft som är helt nödvändig för välfärden enligt Arbetsförmedlingens senaste rapport. Sverige står inför en arbetskraftsbrist de kommande åren och att utbilda unga människor för att sedan inte låta dem bidra till att täcka denna brist samt att bidra till välfärdssamhället genom att arbeta och betala skatt är i vår mening ett misstag. Därför bör dessa tillstånd vara permanenta.

Tidsbegränsade uppehållstillstånd och dess problematik

Vi vill avsluta med att säga att alla tidsbegränsade uppehållstillstånd motverkar integration och ofta medför oro och psykisk ohälsa för de som får dem. Att ge unga människor tidsbegränsade i stället för permanenta uppehållstillstånd för studier riskerar att bli kontraproduktivt. Oro och stress kring framtiden riskerar att urholka själva syftet med förslaget. En ungdom som vet att hen lever i Sverige på lånad tid kan få svårigheter att nyttja tiden till det den är avsedd för. Vi anser inte att det är i linje med varken Barnkonventionen eller FN:s mänskliga rättigheter att ge barn, ungdomar och unga vuxna tillfälliga uppehållstillstånd.

Utöver alla kloka synpunkter som framkommer i ovanstående text vill vi i #vistårinteut Lerum påtala de negativa konsekvenser lagförslaget i sin nuvarande utformning får för de ungdomar i vår kommun som fyller 18 år inom kort. Lerums kommun har sedan hösten 2015 tagit emot ett stort antal ensamkommande i åldrarna 16 – 17 år, vilket innebär att många av våra ungdomar efter omkring ett år i Sverige nu närmar sig sin 18-årsdag. Då får de inte längre bo kvar i kommunen, eftersom kommunen inte är berättigad till statlig ersättning för dem över 18 år, utan placeras på Migrationsverkets boenden som ligger långt ifrån Lerum. Risken är stor att deras skolgång då avbryts och de kommer därmed inte att omfattas av det nya lagförslaget. För att lagförslaget även ska komma flertalet ensamkommande ungdomar i Lerums kommun till godo, måste det kompletteras med en förändring av de nuvarande reglerna för statlig ersättning, så att kommunerna får ersättning för boende ända till dess att ett asylärende avslutats och alla beslut vunnit laga kraft, oavsett om den ensamkommande hinner fylla 18 år under tiden som asylprocessen pågår. Vi anser att de ensamkommande i Lerums kommun ska ges samma möjligheter att omfattas av de nya reglerna kring uppehållstillstånd för gymnasiestudier, som ungdomar i kommuner där man valt att låta 18-åringarna bo kvar tills asylprocessen är avslutad.

Vi vill också lyfta fram de konsekvenser lagförslaget med sin nuvarande utformning får för de elever som väljer att utnyttja rätten att gå ett tionde år i grundskolan i syfte att nå behörighet i ett stort antal ämnen. I Lerum har vi många ensamkommande ungdomar med högt ställda utbildningsmål. De väljer ofta att gå ett tionde år i grundskolan framför att börja på gymnasiet språkinträdning, eftersom de ser att det ökar deras möjligheter att nå en bred behörighet som

möjliggör för dem att kunna söka in till något av gymnasiets studieförberedande program. Lagförslaget motverkar sina intentioner om inte även dessa elever innefattas i rätten att fullfölja en gymnasieutbildning.

Slutligen anser vi i #vistårinteut Lerum att det är oerhört olyckligt om olika lagtexter inte går att förena. Vi ser uppenbara risker i att det genom detta lagförslag kommer att råda förvirring när denna lag ska samverka med Skollagen som också är ett relevant dokument att förhålla sig till i dessa frågor.

I Skollagens första kapitel, femte paragrafen kan man läsa följande:

5 § Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.

Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling.

Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Om aktuellt lagförslag blir verklighet kommer vi i gymnasieskolan att undervisa en grupp elever vars tillvaro i vårt land hänger på aktiv medverkan i utbildningen. De kommer att leva med en ständig press att prestera för att få stanna i Sverige. Denna press lever inte ungdomar med uppehållstillstånd eller svenskt medborgarskap med. Vi anser det orimligt och oförenligt med skollagen att olika elevgrupper ska ha olika rättigheter i samma skola. Det är då svårt att hävda dessa elevers lika värde och jämställdhet med övriga elever. Vi som verkar inom utbildningen ska enligt lag aktivt motverka detta.

I första kapitlet i Skollagen, paragraf åtta, kan man läsa följande:

8 § Alla ska, oberoende av geografisk hemvist och sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i skolväsendet om inte annat följer av särskilda bestämmelser i denna lag.

I sjunde kapitlet i Skollagen, paragraf två, kan man läsa följande:

2 § Barn som är bosatta i Sverige har skolplikt enligt föreskrifterna i detta kapitel.

Skolplikt gäller dock inte barn som varaktigt vistas utomlands eller vars förhållanden är sådana att det uppenbarligen inte kan begäras att barnet ska gå i skola.

Skolplikt gäller inte heller barn som avses i 29 kap. 2 § andra stycket. Dessa barn har dock samma rätt till utbildning som skolpliktiga barn.

Av detta kan man tydligt utläsa den vikt vi i Sverige lägger på utbildning och alla människors rätt till utbildning oavsett bakgrund, ekonomiska eller sociala villkor. Rätten till utbildning är i Sverige stark. Är man bosatt i Sverige har man rätt till utbildning. Detta är något vi är stolta över. Utifrån ovanstående lagförslag kommer denna rätt att tas ifrån väldigt många asylsökande unga människor trots att deras skolgång i Sverige redan påbörjats och pågått under längre tid. Det gäller de ungdomar som hinner fylla 18 år innan de får ett beslut, de som skrivs upp till 18 år samt alla de ungdomar som befinner sig mitt i en överklagandeprocess efter ett första avslag på sin asylförfrågan. Vi finner det orimligt att undanta dessa ungdomar från rätten till skola och möjlighet att avsluta påbörjad skolgång speciellt med hänvisning till 29:e kapitlet, paragraf två, där man kan läsa följande:

/.../

Som bosatt i landet ska vid tillämpningen av denna lag anses även den som inte är folkbokförd här men som

*1. omfattas av 1 § första eller tredje stycket lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.,
2. vistas här med stöd av tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 § utlänningslagen (2005:716),*

/.../

Har ett beslut om avvisning eller utvisning meddelats mot någon som avses i andra stycket 1 ska denne fortfarande anses vara bosatt i Sverige på den grunden till dess att han eller hon lämnar landet.

Detta visar med tydlighet att vi i svensk Skollag vill värna rätten till skola så oavsett var i en asylprocess en människa befinner sig. Detta är ej förenligt med aktuellt lagförslag. I 29:e kapitlet, paragraf tre, finns följande att läsa:

3 § *De personer som avses i 2 § andra stycket 1 och 2 har rätt till utbildning i gymnasieskola och gymnasiesärskola endast om de har påbörjat utbildningen innan de fyllt 18 år.*

Genom att flytta ungdomar från sina hemkommuner när de fyller 18 år eller blir uppskrivna till 18 år tvingar vi många ungdomar att avbryta sin skolgång och därigenom hamna utanför skolsystemet. Dessa ungdomars rättigheter kränks och i och med det aktuella lagförslaget kan detta påverka deras möjligheter att stanna i Sverige. Vi anser inte att det är rätt att vi statligt genom att flytta runt ungdomar som brickor påverkar deras möjligheter till uppehållstillstånd i Sverige. Detta måste upphöra. I femte kapitlet i Skollagen, paragraf 3, kan man läsa följande:

3 § *Utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero.*

Vi anser det omöjligt att tillförsäkra elever som lever under hot om utvisning en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero. Tillfälliga uppehållstillstånd kommer per automatik att skapa en

atmosfär av otrygghet i klassrummet och i studierna. Det överhängande hotet om utvisning kommer inte att skapa studiero utan tvärtom försvåra studierna avsevärt.

Slutligen kan man i Skollagens 15:e kapitel, paragraf två och tre, läsa följande:

2 § Gymnasieskolan ska ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet.

3 § Utbildningen i gymnasieskolan ska utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet och en bas för rekrytering till högskolesektorn.

Vi anser att om vi i skolan ska arbeta för elevernas aktiva deltagande i samhällslivet har vi för lite kunskap om vad som krävs av eleverna i ett annat samhälle än det svenska för att på ett bra sätt kunna förbereda dem för ett aktivt deltagande i samhällslivet i deras hemländer. Om utvisning väntar efter avslutade studier blir det ju i praktiken inte det svenska samhällslivet vi ska förbereda dem inför. Det aktuella lagförslaget går inte att förena med denna paragraf om de allmänna bestämmelserna i gymnasieskolan.

Vi har också svårt att se hur det aktuella lagförslaget är förenligt med paragraf tre. Utvisning efter avslutade studier motverkar direkt gymnasieskolan som bas för den nationella kompetensförsörjningen.

För rörelsen #vistårinteut Lerums räkning har vi som talespersoner sammanfattat de synpunkter som lyfts i dialog med sympatisörer och medlemmar.

Vänligen,

Ingrid Löwing och Ulla Westerberg